

Výzkumná zpráva Kongresu

Historie Republikánské strany

JAKUB TABÁŠEK

PRO ČESKÝ MODEL AMERICKÉHO KONGRESU 2020

Spojené státy před Občanskou válkou

Na začátku 50. let 19. století byly Spojené státy na rozcestí. Starý stranický systém tvořený stranou Whigů a Demokraty se rapidně blížil ke konci; strana Whigů se efektivně rozpadla poté, co nebyla schopna do voleb 1852 nominovat kandidáta, zatímco Demokráté byli rozštěpeni na severní křídlo odmítající otroctví a prootrokářsky smýšlející Jižany.

Instituce otroctví byla vždy sporným tématem, o to více proto, že u nově přijímaných států Unie bylo třeba rozhodnout, jestli budou přijaty jako otrokářské, nebo svobodné. Navzdory opakovaným pokusům a snahám o kompromisy (např. zákony schválené v rámci Kompromisu z roku 1850) se situace neustále vyostřovala. Státy Jihu čím dál podrážděněji reagovaly na kritiku své „peculiar institution“, zatímco na Severu stále sílily protiotrokářské tendence. Tehdy vznikající Republikánská strana byla jednou z nich.

Spory o otroctví byly před Občanskou válkou tak vyostřené, že jednu plenární debatu republikánský senátor Charles Sumner málem odnesl svým životem

Abraham Lincoln, volby roku 1860 a Občanská válka

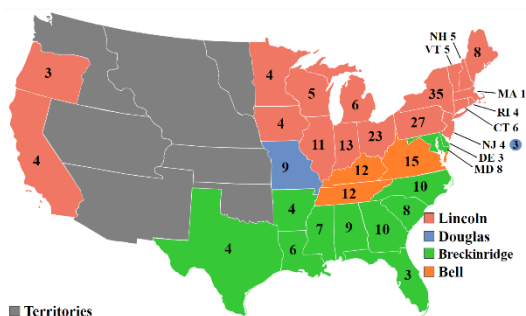
Abraham Lincoln poprvé získal věhlas během své kampani vůči tehdejšímu senátorovi za stát Illinois Stephenu Douglasovi, ve které se výrazně vymezoval vůči šíření otroctví (avšak nehovořil o jeho zrušení). Jeho úsilí o senátorský post sice nebylo úspěšné, avšak získalo Lincolnovi pozornost v silnicích protiotrokářských kruzích, především v tehdy se rodící Republikánské straně.

Republikánská strana poprvé jmenovala svého prezidentského kandidáta na svém konventu před volbami v roce 1856. Kandidát John Frémont sice nezmobilizoval (volby vyhrál nominant Demokratické strany James Buchanan, obecně považovaný za nejhoršího prezidenta Spojených států), zatímco Sever (do velké míry základna Whigů) se přiklonil k Frémontovi. Rozklad Whigů a štěpení jejich členů přispělo k vítězství Demokratů a Buchananovo zvolení.

Lincolnova kariéra zpočátku zářně nevypadala. Jako nepřítis výrazný člen Illinoiského shromáždění jednou ve snaze zabránit nechtěnému hlasování vyskočil z okna.

Situace v Unii se nicméně neustále zhoršovala. Pokusy o kompromis krachovaly a napětí mezi zastánci a odpůrci otroctví neustále nabíralo na síle. Když Republikánská strana (po určité vnitřní bitvě) nominovala do voleb v roce 1860 Abrahama Lincolna a Demokráté se srotili za jeho rivalem Stephenem Douglasem, bylo jasné, že dojde ke střetu. Volby ale dopadly dramatičtěji, než se čekalo: většinu hlasů (jakož i volitelů) získal Lincoln, ale Douglas jako kandidát Demokratické strany získal pouze Illinois, zatímco jižanští Demokráté hlasovali pro svého kandidáta Johna C. Breckinridge.

Výsledky voleb 1860

Lincolnovo zvolení zároveň představovalo poslední kapku pro příznivce otroctví. Mezi prosincem 1860 a únorem 1861 tak unii opustilo 11 států (počínaje Jižní Karolinou). Dosluhující prezident Buchanan mohl jen přihlížet. Spojené státy vstoupily do občanské války.

Období rekonstrukce (1865 - 1876)

Za neúčasti států Konfederace vyhrál Abraham Lincoln drtivě volby v roce 1864. S porážkou Konfедераčních států ale vyvstala otázka dalšího postupu a zacházení s poraženými státy. Zároveň došlo k prvnímu štěpení v rámci Republikánské strany. Ta byla rozdělena především v otázce přístupu k jižanským státům a ohledně důrazu, s jakým mělo být na Jihu přistupováno v otázce zrovnoprávnění Afroameričanů. Hlavní požadavek Republikánů, tj. zrušení otroctví, byl naplněn schválením a ratifikací třináctého dodatku (který paradoxně prošel Kongresem až napodruhé, a ještě díky zdržení se podstatné části Demokratů). Složitější byla problematika politických a občanských práv – například čtrnáctý dodatek (zajišťující rovnost občanských práv) byl státům bývalé Konfederace doslova vnucen (jejich znovupřijetí do Unie bylo podmíněno ratifikací čtrnáctého dodatku).

Lincolnův viceprezident a nástupce Andrew Johnson se obecně projevoval jako ne úplně kreativní a intelektuálně založený prezident (například číst a psát jej naučila až jeho manželka). V úřadu preferoval poměrně benevolentní postup k bývalé Konfederaci, kvůli čemuž se (společně s tím, že pocházel z Tennessee) dostal záhy do sporů s Radikálními Republikány, silnou frakcí Republikánských Kongresmanů preferujících naopak silný postup. Politicky vyostřený a na úplatky bohatý impeachment, jež byl proti Johnsonovi nakonec iniciován, nakonec v Senátu skončil nejtěsnějším možným vítězstvím prezidenta Johnsona (jediný hlas by býval výsledek zvrátil).

Pro volby roku 1868 sáhla Republikánská strana k řešení, které se mělo v budoucnosti ještě jednou osvědčit – jako svého kandidáta nominovala Unijního generála a vítěze nad Konfederací Ulyssese Granta. Ten se měl stát na dlouhou dobu posledním Republikánem, jemuž se podařilo ve volbách získat podporu několika jižanských států.

Období rekonstrukce pokračovalo ratifikací patnáctého dodatku zapovídajícím jakékoli omezení volebního práva z rasových důvodů či někdejšího nevolnictví. Volební právo nyní bylo, alespoň na papíře, zajištěno pro všechny Afroameričany (včetně někdejších otroků). Dlužno ovšem poznamenat, že se jednalo na dlouhou dobu o poslední pokrok v oblasti občanských práv.

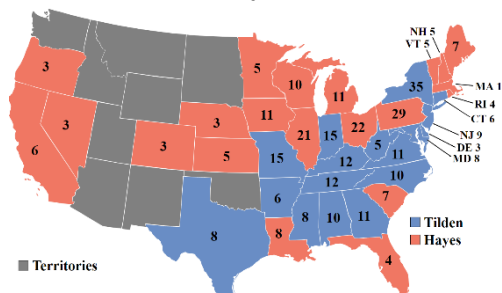
Výraznou, ač dnes přehlíženou, Grantovou vlastností byla skutečnost, že byl náruživým konzumentem alkoholu. Jeho kampaň toho ale naopak využila a Granta prezentovala jako přístupného muže, který si se svými vojáky rád přihn

Volební klání roku 1876 mezi Republikánem Rutherfordem Hayesem a Demokratem Samuelem Tildenem bylo doposud tím nejtěsnějším, které Spojené státy zažily. Po velice těsném výsledku vedl Tilden jak co do počtu hlasů, tak do počtu volitelů, ale k vítězství ve Sboru volitelů mu chyběl jeden hlas, zatímco Floridu, Louisianu a Jižní Karolínu si nárokovaly obě strany.

Ve snaze zabránit rostoucí politické krizi došlo k dohodě mezi oběma stranami, na jehož základě všechny nepřidělené hlasy připadly Hayesovi, jenž výměnou za přijetí své volby Demokrata souhlasil se stažením federálních vojsk z území států bývalé Konfederace. Stažení federálních jednotek je obecně považováno za efektivní konec období Rekonstrukce, která tak v mnoha ohledech skončila krachem. Federální vláda totiž implicitně uznala „právo“ států Jihu spravovat své záležitosti bez vměšování Washingtonu, což samozřejmě mimo jiné zahrnovalo systematickou segregaci afroamerické části obyvatelstva a (poměrně úspěšné) snahy o jejich vytlačení z politického života.

Volby roku 1876 vyvolaly ve Spojených státech ústavní krizi

Poslední třetina devatenáctého století

Demokratická strana měla svého muže v Bílém domě naposledy na konci 50. let 19. století. Jedním z důvodů jejich nepříliš oslnivých výsledků po zbytek 19. století mohlo být i to, že byla mnohými vnímána jako strana otroctví a ta, jejíž členové se vytvořením Konfederace „zasloužili“ o Občanskou válku. Republikáni naproti tomu dlouho těžili z image těch, kteří se naopak zasloužili o znovuvytvoření Unie a osvobození otroků. Dominance Republikánů ale nebyla bez vad.

Po jepičím prezidentství Jamese Garfielda a jeho viceprezidenta Chestera Arthura zvítězil ve volbách Demokrat Grover Cleveland. Cleveland představoval novou koalici v rámci Demokratické strany někdy zvanou Bourbonoví Demokraté; tato koalice je charakterizována konzervativním přístupem k ekonomickým záležitostem a sympatiím k zájmům velkého byznysu. Tyto sympatie, jakož i rezervovaný přístup k regulaci velkých podniků a monopolů vedly ke štěpení Demokratické strany na několik názorových proudů. Clevelandovo prezidentství bylo společně s působením Woodrowa Wilsona jediným narušením politické dominance Republikánské strany od Občanské války do Velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století.

Je poučné se důkladněji podívat na politickou mapu Spojených států v druhé polovině 19. století. Republikánská strana se nepřekvapivě těšila podpoře černošského obyvatelstva, která se ovšem ne vždy promítla do výsledků voleb s ohledem na systematické pokusy států Jihu bránit černošským občanům v účasti ve volbách. Státy Jihu se tak staly opěrným kamenem Demokratické strany, společně s méně obývanými státy na západě Unie, jako Colorado, Wyoming nebo Nebraska. Republikáni se naproti tomu mohli spolehnout na státy v okolí Velkých jezer a státy Severovýchodu, jež byly dominantní oporou strany (s výjimkou občasných vítězství Demokratů v New Yorku – není náhoda, že prezident Cleveland pocházel právě odtud). Geografické rozložení obyvatelstva v tomto ohledu také nahrávalo Republikánům – většina populace (a tudíž hlasů ve Sboru volitelů) připadala na státy jako New York, Ohio nebo Pensylvánie, zatímco státy hlubokého Jihu povětšinou disponovaly pouze jednotkami hlasů.

McKinley, Roosevelt a imperialismus a Progresivní hnutí

Přelom století byl pro Spojené státy v mnoha ohledech klíčovou dobou plné změn. Období prezidenta McKinleyho přineslo zemi první kolonii, Filipíny. Ačkoli Američany k Filipínám

dovedla méně než přímočará cesta, počátkem dvacátého století Spojené státy pod vedením ikonického prezidenta Theodora Roosevelta (který nastoupil do úřadu poté, co byl McKinley zavražděn) zaujaly mnohem expanzivnější a agresivnější zahraniční politiku.

Začátek dvacátého století byl zároveň dobou společenských a ekonomických změn. Spojené státy se už od konce století devatenáctého těšily výraznému ekonomickému pokroku, jeho ovoce nicméně nebyly příliš rovnoměrně rozdělovány. Jedním ze symbolů tehdejší doby se staly nenáviděné monopoly, obrovské konglomeráty disponující obrovskou hospodářskou a politickou mocí. Ačkoli první kroky proti monopolům byly učiněny už dříve, v Americe dál vzrůstal tlak na další reformy. Mnohé z nich byly završeny úspěchem během vlády Woodrowa Wilsona (především ústavní dodatky povolující daň z příjmu, zajišťující volební právo pro ženy nebo přímou volbu senátorů).

Tehdy vládnoucí Republikánská strana se zpočátku rozhodla požadavkům progresivistů vzdorovat a prakticovala nadále tradiční zdrženlivou politiku. Z této tradice se nijak nevymykal Rooseveltův nástupce a politický dědic William Taft. Theodor Roosevelt se ale rozhodl jít jinou cestou. Před volbami 1912 založil vlastní stranu a kandidoval opět na prezidenta proti svému největšímu spojenci Taftovi. Ačkoli v rekordním čase stihl nasbírat na poměry třetího kandidáta rekordní podporu (a mimo jiné stihl být během kampaně postřelen), porazit demokratického nominanta Wilsona se mu nepodařilo. Za cenu rozštěpení své někdejší strany a drtivé porážky Tafta (který ostatně vedl kampaň výhradně z golfového hřiště), se mu ale podařilo vejít do historie a nastolit priority, k jejichž dotažení došlo během Wilsonova období.

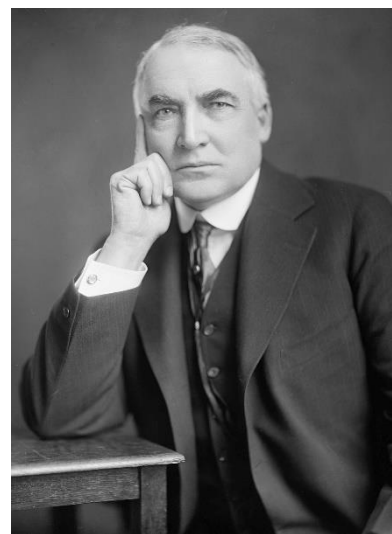

Teddy Roosevelt vyznával agresivní zahraniční politiku, vyjádřenou heslem „mluvit nahlas a nosit velkou hůl“. Během kampaně 1912 zase publikum uvítal legendárním výrokiem: „Asi to nevíte, ale právě mě postřelili.“ Zemřel v pouhých šesedáti letech.

První světová válka, Návrat k normálu a Roaring Twenties

Demokraté v čele s Wilsonem udrželi Bílý dům i po volbách 1916, ale v roce 1920 (kdy už Wilson trpěl velmi chatrným zdravím) jej opět získali. Warren Harding úspěšně kandidoval s heslem Návrat k normálu, kterým jasně naznačoval svůj slib voličům vrátit Ameriku zpátky do relativně klidných časů, kterým se těšila před válkou. Jednalo se ale o zvláštní normál. Hardingova vláda se do historie zapsala jako jedna z nejhorších a jejím jediným úspěchem zůstává patrně pouze pravomocné odsouzení člena kabinetu za podvod a korupci.

Po Hardingově předčasné smrti se úřadu ujal někdejší viceprezident Calvin Coolidge. Tento nepříliš charismatický a stručně se vyjadřující politik vládl v poměrně poklidné a prosperující době, někdy zvané Roaring Twenties. V moderní éře je Coolidgeovo úřadování často zapomínáno až ignorováno, ale v poslední době se k němu někteří

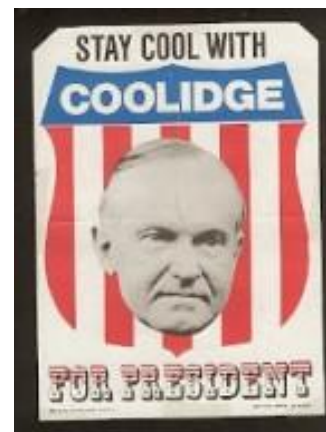

Hardinga podle tehdejších dohadů měla zavraždit jeho manželka. Dnes ale už víme, že se jednalo o pouze o dohad.

konzervativní komentátoři pokoušejí upínat jako k symbolu malé, omezené a zdrženlivé vlády (ještě navíc v období hospodářského vzestupu). Na druhou stranu je Coolidge posledním prezidentem, kterému se podařilo zvítězit v období ekonomické recese (v roce 1924, kdy mimo jiné kandidoval s heslem *Stay Cool With Coolidge*).

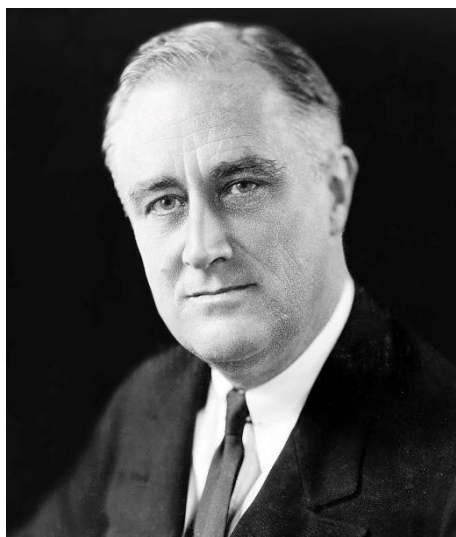

Aneb jak jinak prezentovat v zásadě nevýrazného a nezajímavého kandidáta

Velká hospodářská krize, New Deal a druhá světová válka

Bílý dům si Republikáni udrželi i po volbách roku 1928. Je poměrně velkou ironií, že jeden z nejkvalifikovanějších prezidentů v historii Herbert Hoover vešel do historie jako prezident, jehož vláda svou neschopností reagovat na Velkou hospodářskou krizi a lpěním na tezi omezené a neaktivní vládní politiky přispěla k bezprecedentnímu období bídy. Tezi omezené vlády odmítl až Franklin Delano Roosevelt (prasynovec Theodora Roosevelta), který ve volbách 1932 nad Hooverem drtivě zvítězil a po dvanácti letech přerušil Republikánskou kontrolu nad Bílým domem.

Rooseveltův New Deal znamenal radikální změnu ve vládním přístupu k ekonomice – ať už se jedná o velké vládní programy na podporu zaměstnanosti, podporu role odborů, větší míru vládní regulace, sociální pojištění nebo minimální mzdu. Roosevelt sice při prosazování svého programu čelil odporu Republikánů i Nejvyššího soudu (který ze začátku rušil mnohé z jeho hlavních iniciativ), nakonec ale uspěl a na dlouhou dobu předefinoval roli federální vlády v ekonomických otázkách. Přitom se mimo jiné svou rétorikou zasloužil o vznik moderního dělení na liberály (příznivce větší role vlády) a konzervativce (příznivce tradičního zdrženlivého přístupu), které je tak poměrně odlišné od evropského chápání liberalismu.

Odkaz Franklina Delana Roosevelta na dlouhou dobu redefinoval Spojené státy

Role Nového údělu při léčení Velké deprese je dodnes kontroverzní; v poslední době je na konzervativní části spektra čím dál populárnější užitečnost Rooseveltových programů zpochybňovat, ať už z ideologických důvodů nebo na základě toho, že Roosevelt často postupoval poměrně nahodile a „nevědecky“ (například cenu dolaru s oblibou určoval nad míchanými vejci během snídání se svým ministrem financí). První bitvy o jeho odkaz ale začaly být sváděny podstatně dříve.

Úspěch a krach (1946 - 1948)

Roosevelt po svém znovuzvolení v roce 1936 vyhrál potřetí v roce 1940 a stal se tak prvním prezidentem působícím déle než dvě funkční období. Navzdory chátrajícímu zdraví se rozhodl kandidovat počtvrté v roce 1944. Do těchto voleb Republikáni postavili Thomase Deweyho, úspěšného právníka a guvernéra New Yorku. Dewey podle mnohých pozorování až příliš agresivně kritizoval Rooseveltovo vedení druhé světové války a volby jasně prohrál. O čtyři roky později měl ale dostat druhou šanci.

Republikáni, kteří od dob začátku New Dealu soustavně selhávali ve snaze získat kontrolu nad Kongresem, dokázali po konci druhé světové války využít nespokojenosti mnohých Američanů s Trumanovou ekonomickou politikou a v midtermech na podzim 1946 překvapivě získali kontrolu nad oběma komorami Kongresu. Vítězství roku 1946 mnozí vnímali jako náznak toho, že se straně podaří o dva roky později v souboji o Bílý dům přerušit dlouhou šňůru demokratických vítězství.

Volby na podzim 1948 byly soubojem Harryho Trumana a Thomase Deweyho, kterého Republikáni opět postavili jako svého kandidáta. Dewey představoval v mnoha očích prototyp ideálního kandidáta (jeho kampaň například poprvé začala využívat krátké spoty, do kterých se Dewey se svou rodinnou a perfektní vizáží dokonale hodil), část Republikánské strany jej ale vnímala jako zástupce východního establishmentu a nepovažovala jej za dostatečně konzervativního. Tyto proudy se srotily za senátorem Robertem Taftem, synem někdejšího prezidenta, o jehož konzervativních názorech a zdrženlivém (až izolacionistickém) přesvědčení skutečně nikdo pochybovat nemohl. V zákulisních jednáních nakonec zvítězil Dewey, což pravcovější část strany vnímala jako zradu, při které byla strana připravena zlým establishmentem a zákulisní mašinerií o svého ideálního (míněno skutečně konzervativního) kandidáta. Tento pocit se v Republikánské straně měl ještě opakovat.

Thomas Dewey (nahore) a Robert Taft (dole). Dvě tváře dvou velmi rozdílných částí Republikánské strany

Harry Truman na legendární fotografii

Dewey byl obecně považován za favorita a Trumanovi nedávali mnozí příliš šanci. Překvapivý výsledek voleb 1948 (jeden z nejtěsnějších vůbec) nicméně vynesl do Bílého domu opět Trumana. Jeho fotografie s vydáním deníku Chicago Tribune oznamujícího Deweyho vítězství (které průzkumy v mnohých státech předvíдалy ještě během volební noci) vešla do dějin. Republikáni nedokázali přetvořit vítězství ve volbách do Kongresu o dva roky dříve v nejvyšší cenu.

Éra Dwighta Eisenhowera, vzestup nové pravice a volby 1960

Na začátku padesátých let byli Republikáni nervózní. Už téměř dvacet let se nepodívali do Bílého domu a mnozí z nich zoufale hledali způsob, jak po pěti prohraných volbách dosáhnout vítězství svého kandidáta.

Architekt vítězství nad nacisty Dwight Eisenhower se jevil vzhledem ke své popularitě jako ideální kandidát. Eisenhower dvakrát pohodlně porazil Demokrata Adlaie Stevensona (který získal jen několik jižanských států), na druhou stranu se jednalo o prezidenta, který své straně nic moc nedlužil a nejevil zájem o spoutání federální vlády do otěží, ve kterých ji držely vlády před Novým údělem. Jeho viceprezident Richard Nixon, jeden z prvních Kongresmanů, kteří kandidovali na striktně protikomunistické platformě, byl podobně skeptický k šancím Republikánské strany v případě, že se pokusí získat voliče příslibem návratu ke starým dobrým časům omezené vlády. Nixon místo toho věřil, že cesta k vítězství

nad Demokraty vedla skrze převahu na poli zahraniční politiky a prezentaci Republikánů jako strany, na které se voliči v letech Studené války a jaderného soupeření, na rozdíl od Demokratů, spolehnout. Naproti tomu opakovaně prohlašoval, že jej domácí politika nezajímá.

Je paradoxem, že ve volbách 1960 mezi Nixonem a Kennedym, opět velice těsné (obzvláště ve státech Illinois a Texas, kde byla podezření i na manipulaci hlasů a v Nixonovi podle některých zanechala trvalý pocit zrady a spiknutí), sehrála roli právě ekonomická situace. Spojené státy v roce 1959 prošly recesí a právě tento faktor, společně s dobrou organizací Kennedyho kampaně a slavně neslavným výkonem Nixona v první televizní debatě, je obecně považován za rozhodující.

Eisenhowerova kampaň proslula volebními slogany. Kromě *I like Ike* např. sloganem: *Feeling tired, feeling sick? Take a dose of Ike and Dick!*

Eisenhowerův nezájem o návrat k ideálům omezené konzervativní vlády byl dalším zklamáním pro konzervativní kruhy, které v roce 1952 (podobně jako v roce 1948), neúspěšně lobbovaly za nominaci Roberta Tafta a v roce 1960 se nedůvěřivě dívaly na Nixonovu kandidaturu. Jejich vyhlídky do budoucna s ohledem na očividný konsenzus v domácí politice, který v té době panoval (ozývaly se dokonce hlasy kritizující přílišnou podobnost obou stran a vyzývající k větší politické pluralitě), nevypadaly dobře. I tak byla ale padesátá léta obdobím pomalého a postupného počátku konzervativní kontrarevoluce, i když prozatím hlavně v intelektuální rovině. Konzervativci a kritici tehdejší domácí a ekonomické politiky se začali shlukovat mimo jiné kolem časopisu *National Review*, který (ačkoli dlouho ignorován) se stal jednou z ideologických základů nové pravicové vlny. Ta si kladla za cíl bojovat proti zvýšené roli vlády v ekonomickém a společenském životě země, který byl dle konzervativců v rozporu s tradičními osvědčenými americkými hodnotami. Editor *National Review* William Buckley v prvním čísle ostatně poznamenal, že „konzervativec je ten, kdo stojí v cestě historii a křičí STUJ!“

Porážka Barryho Goldwatera a střípky naděje (1964 - 1966)

Navzdory své drtivé porážce je dnes Goldwater považován za praotce moderního konzervatismu. Na svou neúspěšnou kandidaturu navázal dlouhou kariérou v Senátu

Po Nixonově porážce ve volbách 1960 dospěl Republikánský konvent v San Francisku na podzim 1964 k závěru, který mnohé šokoval: delegáti nominovali senátora za Arizonu Barryho Goldwatera. Goldwaterovy ideály (které jasně popsal ve svém pamfletu *Consience of a Conservative* z roku 1960) se v mnoha ohledech shodovaly s konzervativci z *National Review*: Goldwater odmítal aktivní roli federální vlády v ekonomice a společnosti, stavěl se rezervovaně k desegregaci škol a hlasoval proti Zákonu o občanských právech roku 1964 (který podle něj rozšiřoval dosah federální vlády do domény práv jednotlivých států).

Před volbami 1964 slíbil Goldwater Američanům asertivnější přístup k zahraniční politice a zrušení mnohých výdobytků *New Dealu* a návrat ke konzervativní (až libertariánské) roli vládních úřadů v ekonomických

otázkách. Naproti tomu Lyndon Johnson kandidoval na platformě občanských práv a pokračování aktivní role vlády (zanedlouho měl ostatně ohlásit svou Great Society, program boje proti chudobě a ekonomickým a občanským nerovnostem). V kampani Johnsonovi lidé mimochodem použili dnes již legendární spot s jaderným výbuchem. Stejně tak Goldwaterovo heslo „*In your heart, you know he's right*“ doplnili o „*In your guts, you know he's nuts*.“

Goldwater se mohl spolehnout nejen na pravé křídlo své strany, ale i na podporu Nixonovského křídla, které se i přes určité výhrady postavilo za něj. O nejznámější epizodu kampaně se ale postara Ronald Reagan, který jako vyrůstající hvězda pravého křídla vešel do historie se svým televizí přenášeným projevem nazvaným *A Time for Choosing* (Čas volby), ve kterém agresivně napadl Johnsonovu vládu a kritizoval její paternalismus a expanzivní programy (jako tehdy vznikající Medicare).

Goldwater volby se ziskem pouhých šesti států drtivě prohrál; americký volič zjevně nebyl připraven na jeho radikální agendu. Jeho porážka ale může mást. Ačkoli ztráta voleb znamenala pro Republikány obrovský neúspěch (také proto, že Goldwater s sebou stáhnul dolů mnohé kandidáty do Senátu a Sněmovny), v konzervativní kultuře se jeho heroický boj stal určitou ikonou. Za svůj radikálně konzervativní program Goldwater zaplatil obrovskou porážkou, na druhou stranu měly budoucí generace pravého křídla k čemu vzhlížet.

Navzdory brutální ztrátě z roku 1964 Republikáni nevymizeli z politické mapy. Už o dva roky později zaznamenali Republikáni částečný úspěch, když ve volbách 1966 získali nové mandáty v Kongresu a několik guvernérských křesel (to v Kalifornii díky Ronaldu Reaganovi). Na skutečné vítězství si ale konzervativci měli ještě počkat.

Richard Nixon a Mlčící většina

Konec šedesátých let byl ve Spojených státech turbulentní. Neúspěchy ve Vietnamské válce stále více přizivovaly rozkol ve společnosti. Kulturní a názorové rozdíly nezřídka přerůstaly v násilí – příkladem může být katastrofální konvent Demokratické strany v Chicagu před

Nixonovo vítězství v roce 1968 bylo velkým politickým comebackem

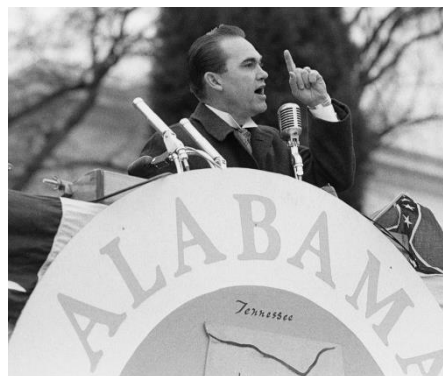
volbami 1968. Richard Nixon tak dokázal využít úzkosti velké části americké společnosti a tím, že prezentoval sám sebe jako kandidáta slibujícího obnovení pořádku a stability. Vyplatilo se; tak jako ve volbách 1964 běžný Američan v zájmu odvrácení společenského rozkolu volil Lydona Johnsona, hlasoval z úplně stejného důvodu o pouhé čtyři roky později pro Richarda Nixona.

Šedesátá léta byla ale také obdobím boje za zrovnoprávnění afroamerické menšiny a její postup a úspěchy v podobě zákonů o občanských (1964) a volebních (1965) právech měly za následek výrazné rozšíření elektorátu, ale také zásadní změnu na volební mapě. Oba zákony totiž (až na výjimky) prošly hlasy Demokratické strany, která doposud na Jihu dominovala. Desegregace společnosti a kampaň za volební a občanská práva Afroameričanů ale neměly příliš velkou podporu mezi bílými voliči Hlubokého jihu, kteří se tak pomalu, ale jistě začali přesunovat k Republikánům. Těm byla zase často vyčítána

tendence využít nespokojenosti těchto voličů k cynickému využívání rasových tření k získávání voličské podpory; pro tuto údajnou, ale ne vždy spolehlivou, taktiku, se vžil pojem *Southern Strategy*. Cenou za zvýšenou závislost na hlasech z Jihu ale pro Republikány byl postupný odklon voličů v severnějších státech (např. Michigan). Ačkoli ve volbách 1968 Nixonovi státy Hlubokého jihu příliš nepomohly (a to hlavně kvůli kandidatuře guvernéra Alabamy a segregacionisty George Wallace), toto překreslení volební mapy již nikdy nebylo úplně zvráceno.

George Wallace v roce 1960 občanům Alabamy slíbil „segregaci dnes, segregaci zítra a segregaci navždy!“

Ačkoli Nixona podle jeho slov domácí politika nezajímala, nemohl si dovolit ji ignorovat. Začátek sedmdesátých let byl obdobím nastupujících ekonomických potíží a nelepšící se situace ve Vietnamu. Ačkoli se Nixon ve svém pokusu o vytvoření nové politické koalice rád odvolával na údajnou „mlčící většinu“ (pojem, který poprvé použil v projevu na jaře 1969), tento cíl zůstal nenaplněn. Nixon sice drtivě vyhrál volby v roce 1972 (navzdory rozjždějíci se aféře Watergate), midtermy v roce 1970 pro Republikány opět nedopadly příliš dobře.

Protiválečné protesty polarizovaly Ameriku po několik let. V některých případech, jako při protestu na Kent State University, končily tragicky.

Nixonovi navíc jeho oponenti nikdy nezapomněli jeho vedení Vietnamské války (ať už její domnělé prodlužování, nebo údajně nelegální invaze do Kambodži). Aféra Watergate je pochopitelně součástí historie, méně známá je možná aféra viceprezidenta Agnewa. Nepříliš známý Agnew byl nucen odstoupit poté, co se ukázalo, že jako guvernér Marylandu i jako viceprezident rutinně bral úplatky. Pohled velké

části veřejnosti možná nejlépe vystihuje výrok jisté postarší dámy v reakci na dotaz o Agnewově odstoupení: „Agnew? Toho neznám. Ale Nixon smrdí!“

Pravicové křídlo Republikánské strany a konzervativní kruhy nikdy nebyly Nixonovi příliš pozitivně nakloněny. Jejich podporu definitivně ztratil poté, co se v boji s ekonomickými potížemi a inflací uchýlil k prostředkům jako kontroly cen nebo v oblasti regulace posvětil vytvoření Agentury pro ochranu životního prostředí (EPA), kterou mnozí konzervativci dodnes ze srdce nesnášejí. Jeho široká interpretace prezidentských pravomocí také nepomohla. Pro pravici se tak Nixon stal dalším zklamáním.

Gerald Ford a volby 1976

I když je Gerald Ford jediným prezidentem v historii, který nebyl zvolen ani prezidentem, ani viceprezidentem, a jeho úřadování bylo nejkratší s výjimkou prezidentů, kteří zemřeli v úřadě, prošly Spojené státy a Republikánská strana během jeho působení v Bílém domě řadou změn. Země byla traumatizovaná aférou Watergate a pokračujícími ekonomickými problémy. Republikáni utrpěli v midtermech 1974 obrovské ztráty a Demokraté (mnozí z nich nová generace Kongresmanů, přezdívaná Watergate babies) v Kongresu dominovali téměř v poměru tři ku jedné. Hlavním Fordovým cílem v této neklidné době (mj. čelil během prvního měsíce dvěma pokusům o atentát) bylo pokusit se Ameriku sjednotit a začít řešit dlouho

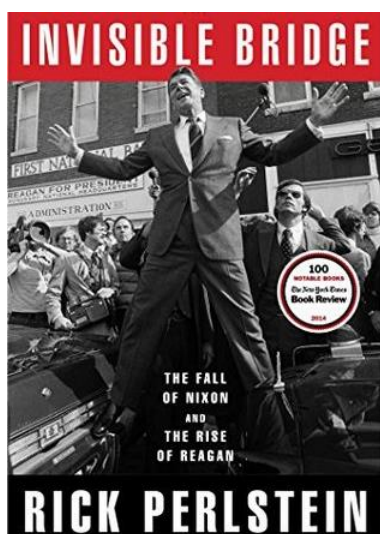

bující problémy. Ve skutečnosti mu ale velká část Američanů nikdy nezapomněla rozhodnutí udělit odstoupivšímu Nixonovi pardon a uchránit jej tak proti případnému trestu.

Republikánská strana v tomto období byla pravým opakem jednoty. Pravicové konzervativní křídlo strany, v čele Ronaldem Reaganem (který se jako guvernér Kalifornie „vypracoval“ v jednoho z hlavních proponentů omezené role vlády a hlasem těch, kteří v její expanzi viděli neustále se zvětšující hrozbu občanským svobodám a americkému způsobu života obecně), čím dál hlasitěji tlačilo na opuštění v zásadě centristické domácí politiky Nixonových let. Jejich hněv se soustředil hlavně na křídlo představované Fordovým viceprezidentem Nelsonem Rockefellerem (někdejší guvernér

Nelson Rockefeller, mj. politický patron Henryho Kissingera

Ronald Reagan byl v polovině 70. let zářící hvězdou americké pravice. O tom, jak málem získal Republikánskou nominaci do voleb 1976, pojednává Rick Perlstein ve své knize *Invisible Bridge*.

New Yorku a členem slavné rodiny). Rockefeller, společně s Fordem, představoval poměrně umírněné křídlo Republikánské strany, nakloněné centristické domácí politice a přístupné ke spolupráci s jinými názorovými proudy. Konzervativci po letech neúspěchu a relativně slabé pozice dosáhli před volbami 1976 částečného úspěchu, když dotlačili Forda k nahrazení Rockefellera Bobem Dolem na viceprezidentské kandidátce.

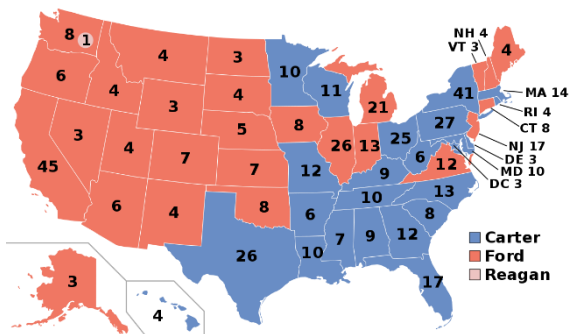
Do Republikánské strany se počátkem dekády začal propracovávat třetí názorový proud, pro jehož příslušníky se postupně vžil pojem neokonzervativci. Mnozí neoconi (jak se jim později začalo přezdívat) začali svou politickou kariéru v 60. letech, jako Daniel Patrick Moynihan, někdejší poradce Lyndona Johnsona, který později pracoval i pro Nixonovu vládu (a později skončil jako vlivný demokratický senátor za stát New York). Neokonzervativci byli navzdory svým relativně liberálním (tj. levicovým) počátkům odrazení chováním a programem tzv. nové levice, názorového proudu v Demokratické straně, který se profiloval hlavně svým radikálním postojem v oblasti společenských otázek a hlasitým odporem proti Vietnamské válce (která byla v tomto čtení nelegitimní, protože Spojené státy vnímala nová levice jako agresora). Neokonzervativci naopak Vietnamský konflikt vnímali jako boj Spojených států v obraně země čelící útoku zrádné a nesvobodné ideologii.

Tento idealistický a asertivní postoj si neokonzervativci uchovali i v 70. letech, kdy Amerika navzdory období deténte čelila nevládnému postoji velké části světového společenství (mnohdy v OSN, kde Moynihan působil jako velvyslanec). Neokonzervativce tedy můžeme nejlépe vnímat v kontextu doby; členové tohoto proudu měli ale v budoucích desetiletích mít velký vliv. Paradoxně se o to přičinil i Gerald Ford, který při tzv. Dušičkovém masakru (vládní rošádě) do kabinetu přivedl mj. Dicka Cheyeho a Donalda Rumsfelda. Jako nezvolený prezident se tak postaral o politický vzestup vlivných členů budoucích Republikánských vlád.

V článku s názvem *The United States in Opposition*, publikovaném v létě 1975 v časopise *Commentary*, Moynihan jasně předestřel svou filozofii. *Commentary* byl v 70. letech pro neocony to, co pro novou pravici v 50. letech National Review

Výsledek prezidentských voleb 1976. Jen těžko si lze dnes představit volební mapu vypadající podobně.

Do voleb proti Fordovi postavili Demokráté Jimmyho Cartera, guvernéra státu Georgia. Carter, tak trochu outsider, výborně reflektoval poptávku velké části Americké společnosti našťavané na politickou kulturu; Ford naproti tomu kandidoval jako zkušený politický matador slibující kompetentní vládnutí. Volby dopadly v mnoha státech extrémně těsně. Ford zvítězil ve 27 státech (rekord pro poraženého kandidáta). Carterovi, který pocházel z Jihu, se podařilo postavit od té doby nevídanou koalici

Jihu se státy jako New York. Southern Strategy, pokud byla zkoušena, jasně selhala (Ford zvítězil především v západní polovině země, ale např. i v Illinois, což je dnes nemyslitelné).

Podobné drama jako volby samotné ale odehrálo už v srpnu v Kansas City, na konventu Republikánské strany. Gerald Ford tehdy překvapivě těsně zvítězil nad hvězdou pravého křídla Ronaldem Reaganem. Ačkoli Ford nominaci uhájil, hvězdou konference rozdělené Republikánské strany se nakonec stal Reagan se svým závěrečným projevem. Ten vešel (ačkoli trval jen pět minut a Reagan jej pronesl spatra) do historie jako jeden z jeho nejlepších a mnozí delegáti podle svých slov odcházeli s pocitem, že možná nominovali toho špatného. To, jestli by na svou dobu silně konzervativní Reagan mohl uspět už v roce 1976, se ale bohužel nikdy nedozvíme.

Ronald Reagan, v určitém ohledu skutečný vítěz střetu v Kansas City

Reaganova revoluce

Jimmy Carter možná sliboval Američanům pozitivní změnu a nový styl politiky, ale jeho administrativa se rychle začala bortit pod tíhou problémů doma i v zahraničí. Ekonomická situace (především inflace) se neustále zhoršovala a velká část společnosti začala čím dál víc pochybovat o budoucnosti. Carter tuto náladu sice diagnostikoval ve svém slavném projevu (tzv. Malaise Speech), nebyl schopen je ale účinně řešit. K domácím problémům se brzy přidala revoluce v Íránu, držení desítek rukojmí na americké ambasádě v Teheránu a

Nedílnou součástí Reaganovy komunikace byl humor a díky vyzařující nezodlný optimismus. Poté, co se stal v roce 1981 terčem pokusu o atentát, se před operací v nemocnici obrátil na doktory a řekl: „Doufám, že jste všichni Republikáni.“

sovětský vpád do Afghánistánu. Z pohledu běžného Američana to začalo povážlivě vypadat, jako by se svět měl co nevidět rozpadnout.

Ronald Reagan, který Cartera vyzval na podzim 1980 v souboji o Bílý dům, byl se svou optimistickou rétorikou a zásadovým programem v mnoha ohledech ideální kandidát. Oproti tápajícímu Carterovi dokázal nabídnout osobní charisma spojené se poselstvím naděje a víru v sílu Spojených států. Kvůli své radikálně pravicové rétorice,

kteřá se ne vždy shodovala s jeho dosavadním politickým působením, byl mnohými zpočátku považován za lehkou váhu. To, že Reagan strávil většinu 70. let mimo volené pozice, mu ale umožnilo strhnout pozornost na svou ideologickou „čistotu“ a zároveň se prezentovat jako vyzyvatel Washingtonského establishmentu. Po Reaganově drtivém vítězství se tak naplnil sen pravicového křídla o konzervativním prezidentovi a Reagan uzavřel svůj politický vzestup započatý v roce 1964. Jak poznamenal trefně jeden novinář, ti, co v roce 1964 volili Goldwata, ve skutečnosti tehdejší volby vyhráli. Sčítání hlasů se prostě protáhlo na šestnáct let.

O Reaganově zahraniční politice a jeho roli bylo napsáno hodně. Je na jednu stranu vyzdvihován (patrně právem) pro svou roli v ukončení Studené války, jinými je ale kritizován za aféry jako prodej zbraní Íránu a podpora pravicových autoritářů. Kriticky je vnímána také jeho nechuť odsoudit Apartheid a tehdejší jihoafrický režim. Společným jmenovatelem ale opět zůstává jeho ideologická čistota (kteřá jej uchránila proti případným útokům zprava, jako se to často dělo levicovějším prezidentům) a nezlomná víra ve vlastní poslání (obzvláště ve snaze odvrátit v jeho očích velké riziko jaderného holokaustu). Ta je paradoxně v soudobé literatuře více než cokoli jiného zmiňována jako Reaganova největší zbraň.

Reaganovy summity s Gorbáčovem vešly do historie. Cesta ke skutečným výsledkům ale byla trnitá.

Je nicméně diskutabilní, nakolik Reaganova vláda dostala jeho slibům radikálně omezit roli federální vlády v životě Američanů. Reagan sice zaznamenal významné úspěchy v reformě daňového systému, na druhou stranu se mu nepodařilo zrušit nebo významně omezit vládní programy jako Medicare, proti které v roce 1964 tolik brojil. Neustále vzrůstající výdaje na obranu zase znamenaly obrovský nárůst vládního dluhu, což také nekoresponduje s tradičním konzervativním pojetím zodpovědné malé vlády. Reagan do jisté míry narazil na překážky politické reality: po většinu svého působení se musel vyrovnat s Demokraty kontrolovaným Kongresem. Ačkoli Bílý dům dokázal většinou najít společnou řeč s pravicovější částí Demokratické strany (jejímž členům se později začalo říkat Reaganovi Demokraté), střízlivé hodnocení nevyhnutelně nalézá spoustu rozporů mezi Reaganovou rétorikou a jeho skutečným odkazem v domácí politice. Na druhou stranu pro konzervativce představuje muže, který po dlouhém heroickém boji (na jehož počátku byl zjevně v menšině) navrátil Ameriku na její místo ve světě, dal Americe skutečně konzervativního prezidenta a přitom ještě stihl uzbrotit Říši zla a mimochodem tak vyhrát Studenou válku. Nejlépe to patrně vystihl konzervativní komentátor Charles Krauthammer: Každý si může vybrat svého vlastního Reagana.

George H. W. Bush, Bill Clinton a Konzervativní revoluce

George H. W. Bush představoval typického establishmentového republikána už od 70. let. V roce 1980 během primárek agresivně kritizoval Reaganův ekonomický program, nakonec ale přijal nabídku být viceprezidentským kandidátem. V roce 1988 porazil po poměrně

špinavé kampani guvernéra Massachusetts Michaela Dukakise s pohodlnou většinou. V zahraniční politice úspěšně provedl Spojené státy obdobím konce Studené války a zaznamenal velký vojenský úspěch ve Válce v Zálivu.

Osudným se mu ale stala domácí politika. Bush dohnal jeden z jeho slibů, jež dal Republikánům v projevu na konferenci v roce 1988: „*Read my lips: No new taxes!*“ Tento závazek, jehož účelem bylo ujistit pravé křídlo strany o tom, že navzdory své příslušnosti k relativně centristickému proudu měl v úmyslu dostat tomuto základnímu konzervativnímu principu, se mu vymstilo po recesi v roce 1990, kdy v rámci kompromisu o ekonomickém balíčku souhlasil s největším zvýšením za poměrně dlouhou dobu. V primárkách 1992, kdy se Bush ucházel o znovuzvolení, čelil ostrému útoku z konzervativního křídla strany v podobě Patricka

Jeden z nejslavnějších momentů historie prezidentských debat. Bush se právě ve chvíli, kdy mu mladá afroamerická volička pokládá otázku o státním dluhu, netrpělivě dívá na hodinky.

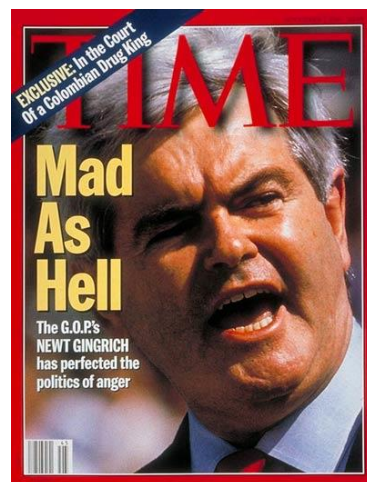
Buchanana, jednoho z čelních představitelů ultrakonzervativní pravice. Výzvu ustál, ale důvěru pravého křídla strany už nikdy znovu nezískal.

Clinton během kampaně 1992 překvapil vystoupením v Arsenio Hall Show, kde vystřílel sólo na saxofon. Něčemu takovému Bushova kampaň nemohla nikdy konkurovat.

Ve volbách 1992, ve kterých Bush čelil Demokratovi Billu Clintonovi a excentrickému miliardáři Rossu Perotovi, utrpěl Bush jeden z nejhorších výsledků v moderní historii republikánských kandidatur. Masivně utrpěl u konzervativního křídla Republikánů, výrazně ale propadl i u latinskoamerických voličů. Jedním vysvětlením může být Perot, který k sobě strhl téměř 20 milionů hlasů, Bush ale především prohrál v generačním střetu s o dvacet let mladším Clintonem. Bushovu porážku si každopádně mnozí konzervativci vykládali jako nevyhnutelnou cenu za jeho neschopnost dostatečně se držet skutečných konzervativních principů.

Clinton možná zvítězil v boji o Bílý dům, volby do Kongresu o dva roky později skončily šokujícím republikánským vítězstvím. Republikáni kandidovali s programem, který vešel ve známost jako *Contract with America*. Tento pamflet sestavený Republikánským lídrem a následně Mluvčím Sněmovny Newtem Gingrichem, akcentoval tradiční konzervativní body: důraz na osobní zodpovědnost jednotlivce, důraz na malou roli vlády, odpor k Clintonově reformě zdravotního pojištění a ochranu tradiční rodiny. Poprvé od roku 1952 Republikáni kontrolovali obě komory Kongresu a poprvé od roku 1952 měli většinu ve Sněmovně reprezentantů. Díky tomu na jednu stranu mohli mařit Clintonovu bezprostřední agendu, dlouhodobé důsledky „Konzervativní revoluce“ (jak se výsledku voleb začalo říkat) byly podobně zásadní; poprvé po dlouhé době se ukázalo, že kromě Bílého domu a Senátu má pro konzervativce smysl být se i o Sněmovnu. Tím se jednak zásadně změnil nejen volební kalkulus Republikánů, ale i jejich případných sponzorů;

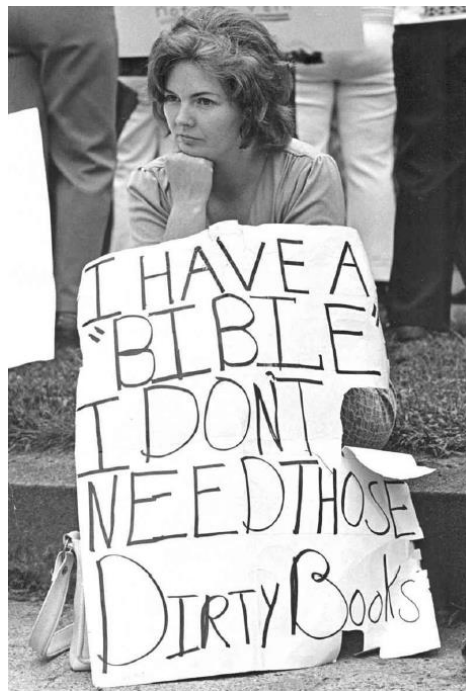
Gingrich reprezentoval novou generaci Republikánských kongresmanů a začátek éry nebývale agresivního postoje mnohých členů strany

najednou mělo mnohem větší smysl podporovat perspektivní kandidáty do Sněmovny, protože jejich kandidatura mohla být přetvořena v kontrolu celé komory.

V širším slova smyslu lze vítězství v roce 1994 vnímat jako potvrzení trendů, které už nějakou dobu hýbaly americkou společností. Mnozí konzervativci totiž svůj odpor k aktivní vládě a tlak na nízké daně (ale na rozdíl od starých konzervativců ne tolik na zodpovědnou rozpočtovou politiku) kombinovali s více či méně konzervativním postojem k řadě společenských otázek. Měli tendenci dívat se skepticky k právům sexuálních menšin - epidemii HIV tak například interpretovali jako boží trest (a někteří se neštíteli útočit ani na dětské pacienty, kteří se nakazili krevní transfuzí a zjevně ne proto, že by byli homosexuálové). Čím dál více byly sváděny boje o to, jak a co učit děti ve školách; jedním ze zásadních témat byla pro tuto novou vlnu pravice zásadní otázka školních modliteb, přičemž odmítavé stanovisko Nejvyššího soudu (společně s dřívějším rozhodnutím v případě Roe vs. Wade, zajišťujícím právo na potrat) plnilo mnohé konzervativce zděšením. Na konci 70. letech se koalice konzervativců úspěšně zasadila zmaření ratifikace navrhovaného ústavního dodatku zaručujícího rovná lidská práva obou pohlaví (Equal Rights Amendment), který podle nich představoval hrozbu pro tradiční rodinu; v 80. letech organizace jako Moral Majority nebo Heritage Foundation pokračovaly v hlasité advokacii konzervativních hodnot a boji proti tomu, co vnímaly jako neamerické hodnoty. Tato nová vlna náboženské pravice, která se do velké míry shlédla v Ronaldu Reaganovi, byla ale v mnoha ohledech odlišná od Goldwaterovské nové pravice v padesátých letech, která, ač také kritizovala úpadek amerických hodnot jako osobní odpovědnost, byla přece jen méně hlasitá ve svém odporu proti všemu, s čím její členové nesouhlasili. Goldwater sám se například rozešel s mnohými Republikány kvůli jejich odporu vůči přijímání homosexuálů do armády.

Jeden z prvních kuturních soubojů se odehrál v roce 1973 v Západní Virginii, kdy se tehdy formující křesťanská pravice začala vymezovat proti tomu, co kritizovala jako „sekulárně humanistické“ učebnice obsahující látku neslučitelnou s tradičními americkými hodnotami.

90. léta byla také obdobím vzniku nového fenoménu – domácího terorismu motivovanému odporem k federální vládě jako nástroji útlaku svobody. Útok na vládní budovu v Oklahoma City z roku 1996 je brán mj. jako odvěta za tragický zásah FBI ve Waco o pár let dříve.

Gingrichovi Republikáni dostali své pověsti během devadesátých let, kdy svou agresivní taktikou neváhali přivodit krátkodobé zastavení financování federální vlády (tzv. shutdown) v zájmu prosazení svých cílů přes odpor Bílého domu. Jejich strategie se paradoxně vymstila, když Clinton relativně pohodlně zvítězil na podzim 1996 nad lídrem senátní většiny Bobem Dolem (ano, Fordovým spolukandidátem z voleb 1976), přestál Aféru Lewinsky a následný impeachment, a sám Gingrich byl nakonec nucen rezignovat (mimo jiné kvůli svým opakovaným rozvodům).

Volby 2000 a George Bush mladší

Volby 2000 se svou dlouhou dohrou se zapsaly do historie jako nejtěsnější v historii (a jedny z těch, kdy vítěz nezískal absolutní většinu hlasů), kromě toho ale víceméně znamenaly dovršení trendu započatého na konci 60. let – postupného ústupu Demokratů z Jižanských států. Ten začal být čím dál více patrný nejen při prezidentských volbách, ale také při volbách do Senátu a Sněmovny reprezentantů. George Bush mladší, který určitě nepocházel z pravého křídla Republikánské strany, v souboji s Alem Gorem na svou stranu státy, které už měly pevně zůstat v Republikánském bloku (jako Tennessee nebo Arkansas). Od té doby je obecně pro Demokraty obtížné vyhrát prezidentské volby bez alespoň částečné podpory Jihu (není náhoda, že Clinton i Gore byli oba Jižané).

George Bush mladší byl pro moderní Republikánskou stranu netypickým kandidátem. Zdrženlivost v oblasti zahraniční politiky (kterou jasně ukázal v debatách s Gorem) kombinoval s relativně smířlivým postojem v ekonomických otázkách; na druhou stranu jako Texasan neopomněl připomenout své konzervativní společenské názory, obzvláště svou opozici k potratům. V porovnání s vyzyvatelem zprava Patem Buchananem (představujícím pravé křídlo) a Johnem McCainem (jestřábem v zahraniční politice), se kterými se utkal v primárkách, představoval Bush klasického establishmentového Republikána, který částečně připomínal starší generaci umírněnějších republikánů.

To ovšem neznamená, že se Bush neupsal, alespoň v určitých ohledech, konzervativní agendě. Jeho politický odkaz zahrnuje dva Republikánům konvenující soudce Nejvyššího soudu (Robertse a Alitu) a především masivní seškrtnání daní pro střední a vyšší třídu v roce 2001. Hněvu konzervativců ale neunikl balíček zákonů schválený o pár let později, který významně rozšířil menu benefitů nabízených pod hlavičkou Medicare. Obdobně problematickou se pro něj stala válka v Iráku, obzvláště poté, co konflikt nabral negativní vývoj. Nejnovější generace Republikánů mu taky nezapomněla jeho relativně smířlivý přístup k imigraci a ilegálním imigrantům.

Ministr zahraničí Colin Powell v roce 2003 varoval svět před nebezpečím iráckého arsenálu zbraní hromadného ničení. Zbraně se ale nikdy nenašly...

Bushovým největším problémem bylo ale pravděpodobně to, že ze sebe nikdy nedokázal setřást odkaz svého otce, kterému konzervativní, a čím dál hlasitější, křídlo strany nikdy neodpustilo jeho „zradu“ – zvýšení daní v roce 1991. Konzervativci tak nikdy Bushovi úplně nedůvěřovali. Bushova zahraniční politika, především nenáviděné svržení režimu v Iráku, taky do velké míry zdiskreditovalo neokonzervativní křídlo představované viceprezidentem Cheneyem a ministrem obrany Rumsfeldem. Oba byli členy předchozích vlád Geralda Forda a George Bushe staršího, kteří u konzervativního křídla strany nebyli příliš populární.

Rostoucí nespokojenost pravicového křídla se projevila naplno v primárkách před volbami 2008, kdy už byl Bush doslova zoufale nepopulární. Určitým úspěchem byla nominace Guvernérky Aljašky Sarah Palinové jako kandidátky na viceprezidenta, její nepřesvědčivý výkon (společně s McCainovou porážkou) vynesly do Bílého domu liberálního Demokrata Baracka Obamu. Pokud byli konzervativci našťvaní už před volbami 2008, bylo to nic oproti tomu, co mělo teprve přijít.

Barack Obama, Tea Party, midterms 2010 a volby 2012

Barack Obama byl první afroamerický politik, který zvítězil v boji o Bílý dům, a to po pouhých dvou letech jako senátor za stát Illinois. Obama reprezentoval levicové křídlo strany; byl odpůrcem války v Iráku a zasazoval se o proaktivní přístup k ekonomice. Společně s Obamovým vítězstvím Demokraté udrželi kontrolu nad oběma komorami Kongresu.

Už od začátku bylo jasné, že Republikáni svým oponentům nedají nic zadarmo. Ačkoli ještě na podzim 2008 odsouhlasili rekordní bailout finančního sektoru, začátkem jara 2009 začali soustavně odmítat jakékoli návrhy na ekonomický stimulus. Místo toho Demokratům soustavně podsouvali rozpočtovou neodpovědnost. Asi největším bodem Republikánského odporu se stala ObamaCare, Obamova reforma zdravotního pojištění, kterou Demokraté po mnohaměsíčním boji protlačili nejtěsnější možnou většinou. Některé části pravice šli ve svém útoku na Obamovu agendu tak daleko, že zpochybňovali i to, zda se narodil ve Spojených státech (a jestli tak vůbec mohl být prezidentem).

První roky Obamovy vlády byly obdobím zrodu vlny vzrůstajících protestů a nespokojenosti s jeho liberálním vedením země, které daleko přesahovaly hranice Kongresu a státních parlamentů. Co začalo jako zdánlivě nevinná replika v pořadu televize CNBC, přerostlo v celonárodní kampaň občanů nespokojených se směřováním země, ať už z kulturních, politických nebo ekonomických důvodů. Ačkoli se pro tyto mítinky a demonstrace vžil název Tea Party, jenž měl odkazovat na Bostonské pití čaje z roku 1773 a tím podtrhnout jejich spontánní charakter, hnutí Tea Party velice rychle našlo finanční a organizační podporu u organizací jako Heritage Foundation nebo Americans for Prosperity, které dlouho prosazovaly tradiční konzervativní agendu jako tradiční model rodiny, zdrženlivou ekonomickou politiku a občanská práva (obzvláště druhý dodatek a právo držení zbraní). Tento konzervativní Woodstock lze jednak chápat jako kulminaci dlouhodobé nepokojnosti pravicově-konzervativních proudů americké společnosti, které se čím dál více odcizovaly svým liberálnějšími protějšky (a vnímali je čím dál více negativně), radikální odmítání veškeré Obamovy agendy (od počátku příslušníkům hnutí velice vlastní) nicméně korespondovalo se strategií Republikánů v Kongresu snad nejlépe shrnutou výrokem tehdejšího lídra senátní menšiny Mitche McConnella: Strategií strany bylo postarat se o to, že Obamovo první období bude taky jeho posledním.

K překvapení všech dokázali Republikáni v midtermech 2010 získat kontrolu Sněmovny reprezentantů. Toto vítězství, často srovnávané s Konzervativní revolucí o šestnáct let dříve, ale příliš neubralo na zuřivosti, se kterou Republikáni bojovali proti Demokratické administrativě. Mnozí konzervativci nevěřícně zírali na sporné rozhodnutí Nejvyššího soudu uznávající ústavní validitu ObamaCare, Obamova největšího úspěchu.

Současně se ale Republikáni čím dál více začali hádat mezi sebou. Favorit na prezidentskou nominaci pro volby 2012 Mitt Romney se už od počátku primárek musel vyrovnat ostré kritice svých oponentů zprava, Newtu Gingrichovi a Michelle Bachmanové (na malou chvíli miláčka americké pravice). Romneyho dohnalo jeho guvernérství státu Massachusetts, během kterého podepsal poměrně liberálně laděný zákon o zdravotním pojištění. Jeho soupeři

v primárních jej ale zároveň dohnali k mnohem pravivějším postojům, než které by pravděpodobně býval zvolil. Symbolem se stal jeho výrok (původně na uzavřeném setkání donorů), kdy se během projevu rozhovořil o tom, jak těžce se kandiduje v zemi, ve které „čtyřicet sedm procent občanů není schopno (nebo ochotno) se o sebe ekonomicky postarat.“ Skutečnost, že tato slova přišla od finančníka, jemuž byly vyčítány agresivní obchodní praktiky, výrazně pomohla Obamovi. Romneyho volební výsledek (ironicky čtyřicet sedm procent hlasů) znamenal další čtyři roky demokratického Bílého domu. Obama udržel své předchozí výsledky ze států jako Florida a Virginie a znovu tak potvrdil klíčovost Jihu v prezidentských volbách.

Problémy způsobené vnitřními rozbroji a zuřivým bojem pravice za ideologickou čistotu se ale začaly projevovat i jinde, například v primárních před volbami do Kongresu. Republikánských nominací se v několika případech zmocnili politici, kteří se kvůli svým extrémním názorům a rétorice stali téměř nevolitelnými i v tradičně stabilně republikánských baštách. Například republikánský Kongresman Todd Akin ze státu Missouri v diskuzi o potratech proslul výrokem, že ženské orgány dokáží v případě znásilnění zabránit početí (přičemž si snažil pomoci rozlišením mezi tím, co nazval „legitimním“ a „nelegitimním“ znásilněním). Ačkoli Republikáni udrželi Sněmovnu reprezentantů, volební výsledek zcela zjevně utrpěl excesy některých konzervativců.

Republikáni ze svého boje proti Obamovi neslevili ani po jeho znovuzvolení. Rekordně dlouhou dobu blokovali nominanty na kabinetní pozice a opakovaně se pokoušeli o zrušení ObamaCare (dokonce i za cenu zablokování financování federální vlády). Mladší generace senátorů jako Ted Cruz z Texasu čím dál více odmítala jakýkoli kompromis a (v případě Cruze) neváhala označit své politické nepřátele za ďábly.

Poučení z voleb 2012, Republikáni a jejich stranická mašinerie vyvinula před volbami 2014 velkou snahu o to, aby strana postavila do voleb do Senátu a Sněmovny reprezentantů kandidáty přijatelné pro co největší část elektorátu. Strategie se vyplatila; Republikáni po letech snažení získali (těsnou) kontrolu nad Senátem. Strana teď měla většinu v obou komorách Kongresu, držela většinu guvernérských pozic (a podle liberálů i u Nejvyššího soudu, s pěti soudci nominovanými republikánskými prezidenty). I tak se ale nevyhnula vnitřním rozbrojům. O tom se přesvědčil například lídr sněmovní většiny Eric Cantor, který před volbami 2014 překvapivě prohrál primárky. Tajemné uskupení republikánských kongresmanů známé jako *Freedom Caucus* se zase na podzim 2015 postaralo o vytlačení Mluvčího Sněmovny Johna Boehnera (kvůli jeho nebezpečné náklonnosti ke kompromisu). Z jistého hlediska je frustrace pravice pochopitelná; stále se nedařilo zvrátit nejvýznamnější úspěchy Obamovy vlády a Nejvyšší soud v roce 2015 přiznal homosexuálním párům právo uzavřít manželství. Obojí rozhodnutí přijali konzervativci s velkým a hlasitým odporem. Snad největší bouře vypukla na jaře 2015, kdy se ukázalo, že Bílý dům tajně po dobu dvou let vyjednával s Íránem dohodu o jeho jaderném programu. V bezprecedentním kroku se republikánští senátoři rozhodli adresovat Teheránu otevřený dopis, ve kterém de facto předem odmítli jakoukoli dohodu vyjednanou Obamovým Bílým domem. Podobně na jaře 2016 Republikány kontrolovaný Senát odmítl pořádat slyšení

Teatrální odmítání veškeré Obamovy agendy samozřejmě zahrnovalo postoj k otázce globálního oteplování. Oklahomský senátor James Inhofe si při plenární debatě vypomohl sněhovou koulí.

s Obamovým nominantem na Nejvyšší soud; liberální většina soudců patřila k nejhorším nočním můram konzervativců.

Trumpova Amerika

Donald Trump se před volbami v roce 2016 svezl na vlně nespokojenosti velké části americké společnosti se *statu quo*. Část jeho úspěchu nepochybně souvisela s jeho schopností využít nejistoty a obav mnohých Američanů, ať už se jednalo o obavy o ekonomickou budoucnost, nespokojenost s kulturním a společenským vývojem nebo vztek a nedůvěra vůči politickým a společenským elitám. Trumpova drsná a hrubá rétorika nepochybně naznačovala ochotu využít etnických předsudků, jeho kritika dosavadního ekonomického směřování země ale byla zásadním tématem, který přispěl k jeho překvapivému vzestupu v Republikánských primárkách a vítězství v prezidentských volbách. V těch se Trumpovi navzdory očekávání podařilo uspět v klíčových státech, především Floridě, Pensylvánii, Ohio a překvapivě (i když relativně těsně) v Michiganu a Wisconsinu, dvou tradičně průmyslových státech, které dlouho patřily do demokratického bloku. Republikáni zároveň udrželi kontrolu obou komor Kongresu (ačkoli o Sněmovnu reprezentantů měli o dva roky později přijít).

Tak jako Republikáni nikdy ve skutečnosti nepřijali Obamu, nepřijali Demokrati Trumpa. Jedním důvodem byla snaha ruských sil o ovlivnění výsledku (přičemž mnozí Demokráté Trumpovu kampaň dodnes obviňují z podílu), protiimigrační rétorika, a Trumpova snaha společně s Republikány kontrolovaným Kongresem zvrátit co nejvíce z Obamova odkazu.

Mnozí Republikáni zpočátku Trumpův vzestup pozorovali s podobnými obavami; někteří jej odmítali pro jeho přístup k zahraniční politice, jiní zpochybňovali, zda se jedná o „skutečného“ konzervativce. Postupně se ale celá strana rozhodla své naděje na vyštvení nenáviděných Demokrátů z Bílého domu svěřit do jeho rukou, a úspěšně. Trump se jim odvděčil daňovými úlevami pro vyšší třídy, striktnímu přístupu k imigraci, agresivní obchodní politikou (v zájmu narovnání dle konzervativců nevýhodné pozice americké ekonomiky v globalizovaném světě), dvěma pravicovými soudci Nejvyššího soudu, svým odhodláním stáhnout Spojené státy z údajně nevýhodných vojenských a politických angažmá v zahraničí, ostrým postojem k Íránu a silnou podporou Izraele.

I přes úspěchy posledních let jako zrušení omezení finančních darů v politice (díky rozhodnutí Nejvyššího soudu) v případě *Citizens United*) nebo zvrácení mnohých programů nenáviděné pozitivní diskriminace (jako v případě *Shelby County vs. Holder*) nevypadají mnozí konzervativci o moc šťastněji. Některé části jejich programu jako zvrácení legalizace potratů (zakotvené v nenáviděném rozsudku v případě *Roe vs. Wade*) se jeví podobně vzdálené jako během Obamových let a Spojené státy zjevně neslevují ze svého posunu k multietnické společnosti a odklonu od striktně náboženských hodnot. Role federální vlády se rovněž nejeví o moc menší a slabší než v uplynulých desetiletích. Pravice tedy na jednu stranu vděčí Trumpovi za mnohá vítězství, ve svém zuřivém prahnutí po dalších je ale zjevně nedokáže ocenit. Proto také mnozí konzervativci s čím dál větším zděšením vyhlížejí možnost Demokratického Bílého domu a děsí se nebezpečí liberálního Nejvyššího soudu. Zároveň vědí, že čas a demografie nejsou na jejich straně.

Ronald Reagan v roce 1976 Republikánským delegátům připomněl, že „za vítězství není náhrady.“ Je otázka, kolik vítězství se konzervativci ještě dočkají a jestli je vůbec dokážou rozpoznat.

10